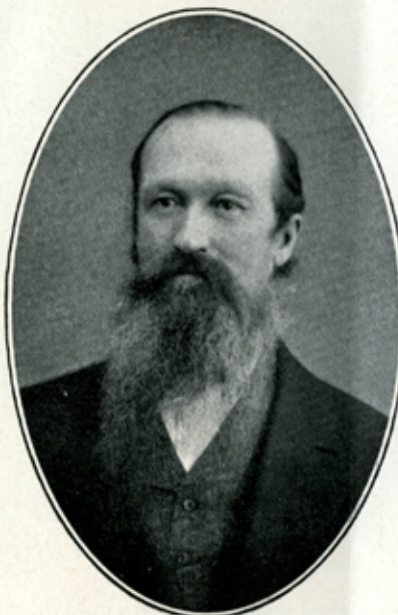

lok. 22 p. 1888 kokoontui kapteeni Anshelm Grahn'in luo Tampereella muutamia asiaaharrastavia henkilöitä perustamaan hiivatehdasta ja muodostettiin tällöin yhtiö Hyvinkään Tehtaan Osakeyhtiön nimellä. Osakkaiksi tulivat kapteeni Anshelm Grahn, apteekkari Konstantin Hakulin, insinööri Gustaf Athniel Appelberg, Karl Appelberg, Robert Witting, kapteeni Gustaf Schybergson ja Tri Wilh. Juslin. Osakepääomaksi määrättiin Smk. 110,000, isännöitsijäksi valittiin kapteeni Schybergson ja teknilliseksi johtajaksi Tri Juslin. Tehtaan paikaksi oli jo ennen valittu maa-ala Rajamäki-nimisen talon maalta Hyvinkään—Hangon radan varrella. Täällä muuan hietaharjusta pulppuava lähde, josta sai runsaasti hiivateollisuustarkoitukseen ihanteellista vettä, antoi takeet hyvän tavaran valmistamiselle. Vesi, jonka lämpö määrä kesät talvet on 5° C, on melkein kemiallisesti puhdasta. Koska paikka sijaitsi Hyvinkään ja Korven asemain keskivälillä, joka välimatka on 25 km pitkä, oli edellytettävä, että entinen pysäkki pian muutettaisiin asemaksi.

Elokuun lopulla ryhdyttiin kaivaustöihin, jotka vaativat koko pitkän ajan koska alemmat kerrokset olivat sijoitettut suuremmaksi osaksi

maan pinnan alapuolelle. Vasta lokakuussa voitiin muuraus maan päällä alkaa ja oltuaan jonkun aikaa seisauksissa arkitehdin rautara-

ANSHELM GRAHN

kenteessa tekemän harhalaskelman johdosta, jatkui se ripeästi marraskuuhun asti, jolloin ankara pakkanen ja lumi keskeytti työt. Sen johdosta pantiin kysymyksen alaiseksi, olisiko ehkä viisainta jättää rakennuksen jatkaminen seuraavaan kevääseen. Isännöitsijän tarmon avulla voitiin työt kuitenkin suorittaa loppuun; jäiset tiilet sulatettiin höyrykattilahuoneessa, joka ensiksi oli pantu kuntoon, hiekka hehkutettiin ja kalkki sammutettiin laastipurteloissa. 10° pakkasessa muurattiin ylimmät kerrokset, josta myöhemmin suoritettulle korottamiselle on ollut hyötyä, sillä tiilet on yksinkertaisesti noukittu pois laastin varistessa itsestään. Joulukuussa tuli pitkäaikainen suoja, jolloin muuraus olisi käynyt mukavasti, mutta silloin oli tehdas jo katossa. Talvikuukausina pantiin koneet ja aparaatit kuntoon ja toukok. 1 p:nä juoksi sprii ensimmäistä kertaa polttoaparaatin lyhdyssä. Juhannuksena, eli siis 10 kuukautta perustavan yhtiökokouksen jälkeen, lähetettiin kauppaan ensimmäiset hiivapake-

tit, joka huonot rakentamisolosuhteet huomioonottaen on epäilemättä oivallisesti tehty, olletikin kun on kysymys kapteenista, joka ei kos-

kaan ollut rakentanut ja alussa oli kovin huolissaan, mistä saataisiin niin paljon laastisavea.

Ettei pieni osakepääoma tulisi riittämään, oli alusta alkaen selvä sekä nuorille yrittäjöille että kapteeni Grahn'ille, joka lupautui tarpeen vaatiessa lisäämään lopun tarvittavasta pääomasta. Mutta että tämä loppu oli suurempi kuin puolitoista kertaa osakepääoma, ennenkuin tehdas valmistui, eikä vielääkään mitään pääomaa ollut kiinnitettynä liikkeeseen, oli sentään kaikille verrattain epämieluisen yllätys.

Kaikesta huolimatta oli vaikein työ suoritettu, rahallinen puoli järjestetty, tavaran valmistus täydessä käynnissä ja hiiva hyväksi tunnustettu, kun tehdas menetti oivallisen isännöitsijänsä.

Hänen seuraajakseen tuli polttimon johtaja Ernst Nyberg Tampereelta. — Hiivamarkkinat, joita hallitsivat venäläiset tehtaas, valloitti vähitellen suomalainen tavara, ja jo muutaman vuoden kuluttua täytyi ryhtyä uudeen rakentamaan. Hiivatuotannon rinnalla lisääntyi myös spriin menekki, jolle täytyi valmistaa markkinoita. Yhtäjaksoisen spriikaupan aikaansaamiseksi ostettiin v. 1893 Hietalahden Spriitehdas Helsingissä. Sinne muutti myöskin isännöitsijä ottaakseen haltuunsa suu-

renpuoleisen viinikaupan joka oli mainitun spriitehtaan ostajia. Häntä seurasi hra A. Sandström, joka hoiti paikallisisännöitsijän tointa kuolemaansa asti vuoteen 1895. Toimi uskottiin insinööri Oskar Jörgensenin huostaan; konttorinjohtajana oli kauppias Richard Lång. Nämä pysyivät yhtiön palveluksessa aina vuoden 1900 loppuun. Silloin otti konttoripäällikön toimen haltuunsa hra Waldemar Lindström, joka edelleenkin hoitaa tätä tärkeää virkaa. Teknillisenä johtajana on koko ajan ja isännöitsijänä v. 1893 pysynyt Tri Juslin paitsi v. 1911, jolloin hänen satunnaisen sairautensa takia, isännöityä huoletti intendentti Karl Appelberg.

Aluksi noudatettiin hiivan valmistuksessa n. k. wieniläistä menettelytapaa, mutta samalla koetettiin tehdä hiivaa myöskin n. s. ilmamenetelmän mukaisesti, joka tuottaa enemmän hiivaa kuin spriitä. Viimemainitun mukaista menetelmää

käyttäen tehtiin työtä pienemmässä asteikoissa yhtäaikaan wieniläisen järjestelmän kanssa kunnes hiivan menekki vaati uuden menetelmän laajempaa käytäntöön ottamista. Jo v. 1898 oli tehdasrakennukseen tehty suurenpuoleisia muutoksia, jotta saataisiin vähitellen suurempaa tilaa ilmahiihivamenetelmää varten. V. 1903 valmistettiin hiivaa mo-

KONSTANTIN HAKULIN

GUSTAF ATHNIEL APPELBERG

lemmilla tavoin yhtä paljon ja v. 1911 lakkasi wieniläinen valmistustapa kokonaan. Entinen wieniläishiivasali on v. 1912 rakennettu ilmahiivavarustuksia varten, moottorit on vaihdettu uusiin sähköllä käypiin, koko tehdasrakennusta on korotettu ja koneistoa muuteltu niin että alkuperäisestä on jäljellä ainoastaan pieni suodatepuristin käsipumpua varten.

Paitsi painohiivaa ja spriitä on jälkimäistä raaka-aineena käyttäen valmistettu eetteriä ja etikkaa. Eetteriaparaatti, ensimmäinen ja ainoa maassamme, laitettiin kuntoon v. 1890 ja tuottaa osapuilleen kaiken eetterin, minkä maamme apteekit tarvitsevat paitsi huumaus-eetteriä. Samana vuonna sijoitettiin paikoilleen ensimmäiset etikkakoneistot.

Paitsi tehdastoimintaa on liike harjoittanut myös maanviljelystä ja metsänhoitoa. V. 1902 ostettiin Härkälän tila Vihdissä etupäässä rankin ja mäskin vuoksi, joita tulee sivutuotteina hiivan valmistuksessa. Mutta kun tehtaasta kaukana sijaitsevan tilan huolehtiminen kävi vaikeaksi eikä maanviljelys tuottanut toivottua hyötyä, myytiin maatila viime vuonna. Mäski myydään nyt rautatien varsilla oleviin paikkoihin, jota paitsi osa käytetään omassa karjapihassa Matkun tilalla lähellä tehdasta. Kesällä, jolloin

WILH. JUSLIN

KARL APPELBERG

mäskin kysyntä on pienempi, kuivataan osa erityisessä kuivausaparaatissa.

Härkälän myynnin jälkeen on yhtiön tilojen kokonaispinta-ala Nurmijärven, Vihdin ja Lopen pitäjissä hiukan päälle 5,000 tynnyrialan. Liikettä alettaessa oli se 17.

Liikkeen kehitys on tietenkin tehnyt välttämättömäksi vastaavan pääomalisäyksen ja on se tätä nykyä Smk. 1 milj. sekä saman verran vararahastoa.

Tuotanto oli vuonna 1912 631,748 kg myyntihiivaa ja 811,971 l. spriitä pelkistettynä 50 %, josta 115,569 l. denaturoitiin valmistuspaikalla eetterin, etikan ja polttospriin valmistusta varten.

Neljännesvuosisadan aikana on kuolema tehnyt satotaan sekä osakkaihin että henkilökuntaan nähden. Jo v. 1895 poistui kapteeni Grahn, joka kuten jo on mainittu, antamalla

liikkeelle taloudellista tukea sai sen alkuun ja johtokunnan puheenjohtajana seurasi liikkeen kehitystä suurella innolla.

1900 menetti liike kauppaneuvos Konstantin Hakulin'issa toisen johtokunnan jäsenen, joka aina järkkymättömällä omantunnon tarkkuudella kävi jokaisessa johtokunnan sekä muissa kokouksissa.

V. 1907 poistui Athniel Appelberg. Hänessä kadotti liike paitsi alotteentekijäänsä myöskin yhden parhaan tukensa, käytännöllisen älynsä ja liiketaitonsa vuoksi. Mitä osakkaat hänessä persoonallisuutena ja ystävänä menettivät, sen tietävät kyllä kaikki ne, joilla oli ollut onni tulla hänet tuntemaan. — Tehtaan henkilökunnasta kuolleista muistuu ensimmäisenä mieleen koneenkäyttäjä Sigfrid Kokki. Ollen vakaa, lujaluontoinen, asioita syvästi ymmärtäväinen mies oli hän suuren kokemuksensa ja käytännöllisen älynsä vuoksi verrattomaksi hyödyksi tehtaalle niinä 15 vuotena, joloin hän oli sen palveluksessa.

Toinen alallaan kelvollinen mies oli metsätyönjohtaja Oskari Virta, joka teki tehtaalle monta hyvää palvelusta ollessaan 13 vuoden aikana sen työssä. — Työläispiiristä on moni kyvykäs ja omantunnon tarkka mies, ketään mainitsematta, mutta myös ketään unohtamatta, poistunut kuoleman kautta, heistä muutamia kansantaudin s. o. keuhkotaudin murta-mina. — Jälellä olevista työmiehistä ovat seuraavat olleet tehtaan palveluksessa 25 v.: Kalle Kivi ja August Sainio; — 20 v. tai kauemmin: J. Eliasson, Kustaa Lehtinen, Hannes Kivikoski; — 15 v. tai kauemmin: Viktor Henriksson, Bernhard Laine, Esteri Luoto, Karl Meriluoto, Ville Mäkelä, Otto Nykvist, Albert Ranta, E. V. Salo ja J.

GUSTAF SCHYBERGSON

ROB. WITTING

Lehtovaara; — 10 v. tai kauemmin: K. A. Ainola, J. Kanerva, Aina Kostander, Joh. Lehtiranta, Karl Louna, Ida Luoma, Robert Nurmi, A. Rinne, Emil Vuono, Antti Saarnio, Antti Salo, Alex Eklund, Vih-tori Kilpinen, Antero Lehtiranta, Alfred Strand, Eemeli Saarinen, Maurits Luoto sekä Matkussa: Karl Järvelä, Otto Laakso, Werner

Leino, Karl Vainio, Karl Vase-lius, Sorkissa: E. Bergren, No-possa: A. T. Spångberg.

Tehtaan ensimmäiseksi kon-trollööriksi nimitettiin agro-noomi Edvard af Björkstén. Kovin tuntui tyhjältä Raja-mäellä, kun hän kuoli v. 1903. Kaikki sekä konttorissa että tehtaassa olivat oppineet ra-kastamaan hänen ylevää perso-nallisuuttaan ja suuri oli kaipuu, kun ensimmäisen ylioppilaslau-lupiiriin kuuluvan laulajan ääni ei enää soinnut, ei enää voinut kertoa muille siitä elämän va-loisuudesta, mikä oli hänelle ominainen.

Vuoteen 1907 hoiti kon-trollöörin virkaa kenraali Ludvig Londén, vuoteen 1911 kapteeni Verner Hellman. Nykyään sitä hoitaa maisteri Valter Gadding.

Hyvin enteinkin alkaa liike taivaltaa uutta neljännesvuosisataa ja toivottavaa on, että yhä useampia ja useampia vehnäleipiä tullaan paistamaan hiivalla, josta sanotaan:

Hyvinkään hiiva — on parasta.

W. J.

ERNST NYBERG

OSCAR JØRGENSEN

RICHARD LÅNG

WALDEMAR LINDSTRÖM